

نقش حسابرِس داخلی در پیشگیری از فساد مالی

فروزان شهسواری

معاون اداری و مالی انتقال خون کردستان

کارشناسی ارشد مدیریت دولتی گرایش توسعه منابع انسانی دانشگاه پیام نور مراغه

چکیده

فساد اداری و مالی در نهادهای عمومی یکی از موانع اصلی توسعه پایدار و حکمرانی مطلوب محسوب می‌شود. گسترش این پدیده می‌تواند منجر به کاهش بهره‌وری، هدررفت منابع عمومی و تضعیف اعتماد شهروندان نسبت به دستگاه‌های اجرایی گردد. در این میان، نظام حسابرسی داخلی به عنوان یکی از مهم‌ترین سازوکارهای کنترلی و نظارتی، نقش مؤثری در کشف تخلفات مالی، افزایش شفافیت و تقویت پاسخگویی سازمانی ایفا می‌کند. اهمیت این موضوع در سال‌های اخیر، هم‌زمان با افزایش انتظارات عمومی برای مبارزه با فساد و بهبود عملکرد بخش دولتی، بیش از گذشته مورد توجه پژوهشگران و نهادهای بین‌المللی قرار گرفته است. INTOSAI ۲۰۲۳ IIA , ۲۰۲۴

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش حسابرسی داخلی در کنترل و کاهش فساد مالی در سازمان‌های دولتی انجام شده است. در راستای تحقق این هدف، مطالعات و پژوهش‌های مرتبط در حوزه حسابرسی داخلی، شفافیت مالی و مبارزه با فساد مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته‌اند. روش تحقیق به صورت مروری - تحلیلی بوده و داده‌ها از منابع علمی معتبر داخلی و خارجی گردآوری شده‌اند. همچنین، معیار انتخاب منابع شامل میزان اعتبار علمی، به‌روز بودن منابع (از سال ۲۰۱۶ به بعد) و میزان ارتباط آن‌ها با موضوع پژوهش بوده است.

واژگان کلیدی: حسابرسی داخلی، فساد مالی، سازمان‌های دولتی، مدیریت ریسک، شفافیت

مقدمه

فساد مالی در سازمان‌های دولتی یکی از جدی‌ترین چالش‌های حکمرانی و مدیریت منابع عمومی است که پیامدهای گسترده‌ای بر کارایی اقتصادی، عدالت اجتماعی و اعتماد عمومی دارد. این پدیده با ایجاد ناکارآمدی در تخصیص منابع، تضعیف سرمایه اجتماعی و کاهش مشروعیت نهادهای دولتی، تهدیدی جدی برای توسعه پایدار محسوب می‌شود. در چنین شرایطی، وجود سازوکارهای نظارتی کارآمد برای پیشگیری و مقابله با فساد مالی ضرورتی انکارناپذیر است.

حسابرسی داخلی به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام کنترل و نظارت، نقشی کلیدی در شناسایی نقاط آسیب‌پذیر، ارزیابی کارایی کنترل‌های داخلی و ایجاد شفافیت در فرآیندهای مالی و اداری ایفا می‌کند (OECD, 2020). اهمیت این نقش زمانی دوچندان می‌شود که سازمان‌های دولتی به دلیل گستردگی وظایف و حجم بالای منابع مالی، بیش از سایر بخش‌ها در معرض خطر فساد قرار دارند. نهادهای بین‌المللی همچون بانک جهانی و سازمان همکاری و توسعه اقتصادی بر ضرورت تقویت حسابرسی داخلی در بخش دولتی تأکید کرده‌اند و آن را یکی از ابزارهای مؤثر در مدیریت ریسک فساد معرفی نموده‌اند (World Bank, 2022). همچنین، چارچوب‌های حرفه‌ای ارائه‌شده توسط مؤسسه حسابرسان داخلی نشان می‌دهد که استقلال و بی‌طرفی حسابرس داخلی شرط لازم برای اثربخشی در پیشگیری از فساد مالی است (The IIA, 2023).

با وجود این، در بسیاری از کشورها از جمله ایران، حسابرسی داخلی با چالش‌هایی همچون استقلال ناکافی، کمبود منابع انسانی متخصص و ضعف در اجرای توصیه‌های حسابرسی مواجه است. این محدودیت‌ها موجب می‌شود ظرفیت بالقوه حسابرسی داخلی در پیشگیری از فساد مالی به طور کامل محقق نشود. از این رو، بررسی نقش حسابرس داخلی در پیشگیری از فساد مالی در سازمان‌های دولتی نه تنها از منظر علمی و نظری اهمیت دارد، بلکه از دیدگاه سیاست‌گذاری و اجرایی نیز ضرورتی حیاتی محسوب می‌شود.

روش تحقیق

این پژوهش از نوع مطالعه مروری با رویکرد کیفی است که هدف آن بررسی نقش حسابرس داخلی در پیشگیری از فساد مالی در سازمان‌های دولتی می‌باشد. برای دستیابی به این هدف، ابتدا چارچوب نظری تحقیق طراحی شد و سپس منابع علمی معتبر شامل مقالات منتشرشده در پایگاه‌های بین‌المللی نظیر Scopus و Web of Science، گزارش‌های نهادهای بین‌المللی همچون سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (OECD)، بانک جهانی و مؤسسه حسابرسان داخلی (IIA)، همچنین مقالات و پایان‌نامه‌های داخلی موجود در پایگاه‌های علمی ایران مانند SID و Magiran مورد بررسی قرار گرفت. معیار انتخاب منابع، اعتبار علمی، سال انتشار (۲۰۱۵ به بعد برای منابع بین‌المللی و ۲۰۱۰ به بعد برای منابع داخلی) و ارتباط مستقیم با موضوع حسابرسی داخلی و فساد مالی بود. پس از گردآوری داده‌ها، تحلیل محتوای کیفی به عنوان روش اصلی تحلیل به کار گرفته شد. در این مرحله مفاهیم کلیدی استخراج و در قالب محورهای اصلی شامل نقش‌ها، چالش‌ها و راهکارها دسته‌بندی گردید. سپس با استفاده از رویکرد مقایسه تطبیقی، شباهت‌ها و تفاوت‌های میان یافته‌های داخلی و بین‌المللی بررسی شد تا تصویری جامع از وضعیت موجود و ظرفیت‌های بالقوه حسابرسی داخلی در پیشگیری از فساد مالی ارائه شود. برای افزایش اعتبار و روایی تحقیق، تنها منابع معتبر و به‌روز انتخاب شدند و تلاش شد مرور ادبیات به صورت نظام‌مند و جامع انجام گیرد تا از سوگیری در انتخاب منابع جلوگیری شود. همچنین یافته‌ها با چارچوب‌های بین‌المللی نظیر استانداردهای IPPF و راهنماهای IIA تطبیق داده شد تا نتایج تحقیق از پشتوانه نظری و عملی کافی برخوردار باشد.

پیشینه تحقیق

مطالعات انجام‌شده در حوزه حسابرسی داخلی و نقش آن در پیشگیری از فساد مالی نشان می‌دهد که این موضوع طی دو دهه اخیر به یکی از محورهای اصلی پژوهش‌های حسابداری و مدیریت دولتی تبدیل شده است. در سطح بین‌المللی، سازمان همکاری و توسعه

اقتصادی (OECD) در گزارش خود درباره مدیریت ریسک فساد و حسابرسی داخلی تأکید می‌کند که وجود سیستم‌های کنترل داخلی و حسابرسی مستقل، یکی از مؤثرترین ابزارها برای کاهش آسیب‌پذیری سازمان‌های دولتی در برابر فساد مالی است. یافته‌های این سازمان نشان می‌دهد که کشورهایی با چارچوب‌های قوی حسابرسی داخلی توانسته‌اند سطح بالاتری از شفافیت و اعتماد عمومی را ایجاد کنند، هرچند در عمل هنوز فاصله قابل توجهی میان مقررات و اجرای واقعی وجود دارد.

در همین راستا، گزارش «Compendium of Good Practices» منتشرشده توسط گروه کاری ضد فساد ۲۰G، نقش نهادهای حسابرسی عالی (SAIs) را در پیشگیری و مقابله با فساد مالی برجسته کرده است. این گزارش بر اهمیت استقلال نهادی، ظرفیت‌سازی نیروی انسانی و استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیند حسابرسی تأکید دارد و نشان می‌دهد که همکاری میان حسابرسان داخلی و نهادهای ضد فساد می‌تواند اثربخشی اقدامات پیشگیرانه را افزایش دهد.

United Nations Office on Drugs and Crime

همچنین، مؤسسه حسابرسان داخلی (IIA) در راهنمای عملی خود بر ضرورت طراحی برنامه‌های ضد فساد در سازمان‌ها و نقش حسابرس داخلی در شناسایی، پیشگیری و واکنش به ریسک‌های فساد تأکید کرده است.

The Institute of Internal Auditors

در ایران نیز پژوهش‌های متعددی به بررسی این موضوع پرداخته‌اند. برای نمونه، مقیمی (۱۴۰۴) در مقاله‌ای کنفرانسی نشان داده است که ضعف در شفافیت، عدم پاسخگویی و ناکارآمدی در نظارت، بستری مناسب برای بروز فساد مالی در سازمان‌های دولتی فراهم می‌کند. یافته‌های این پژوهش تأکید دارد که تقویت استقلال حسابرسان داخلی، به‌کارگیری فناوری‌های نوین نظارتی و ارتقای شفافیت گزارشگری مالی می‌تواند به میزان چشمگیری از بروز فساد مالی جلوگیری کند. سیویلیکا

علاوه بر این، مطالعات تاریخی نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی در ایران سابقه‌ای طولانی دارد و نخستین بار در شرکت نفت ایران و انگلیس پیش از جنگ جهانی دوم سازماندهی شد، اما توسعه جدی آن به دهه‌های بعد و به‌ویژه پس از تأسیس آموزشگاه عالی حسابداری در سال ۱۳۳۶ بازمی‌گردد. kanazspid.ir

همچنین مرور سیستماتیک پژوهش‌های داخلی توسط مشایخی و همکاران (۲۰۲۱) نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی در ایران عمدتاً در حوزه‌های مدیریت ریسک، تقلب و کنترل‌های داخلی مورد توجه قرار گرفته است. این مطالعه بیان می‌کند که حسابرسی داخلی در

طول تاریخ تکامل خود از یک ابزار صرفاً مالی به یک ابزار ارزش آفرین برای سازمان‌ها تغییر یافته و امروزه علاوه بر اطمینان بخشی به گزارش‌های مالی، نقش مشاوره‌ای و پیش‌بینی ریسک را نیز ایفا می‌کند acctgrev.ut.ac.ir به طور کلی، پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که در سطح بین‌المللی بر استقلال، ظرفیت‌سازی و فناوری‌های نوین در حسابرسی داخلی تأکید شده است، در حالی که در ایران بیشتر بر ضعف‌های ساختاری و اجرایی تمرکز شده است. این تفاوت بیانگر ضرورت توجه بیشتر به اصلاحات نهادی و تقویت جایگاه حسابرسی داخلی در سازمان‌های دولتی ایران است.

جدول شماره یک مقایسه‌ای مطالعات داخلی و بین‌المللی درباره نقش حسابرسی داخلی در پیشگیری از فساد مالی

حوزه مطالعه	تمرکز اصلی	یافته‌های کلیدی	چالش‌ها و محدودیت‌ها
مطالعات بین‌المللی	مدیریت ریسک فساد در بخش دولتی - استقلال حسابرسی داخلی - استفاده از فناوری‌های نوین در حسابرسی	حسابرسی داخلی نقش حیاتی در شفافیت و پاسخگویی دارد (OECD, ۲۰۲۴) - استقلال نهادی شرط لازم برای اثربخشی است (The IIA, ۲۰۲۳) - فناوری‌های داده‌کاوی و تحلیل الگوهای غیرعادی ابزار مؤثر در کشف فساد هستند (World Bank, ۲۰۲۲)	فاصله میان مقررات و اجرای واقعی - نیاز به ظرفیت‌سازی نیروی انسانی متخصص - مقاومت نهادی در برابر تغییرات
مطالعات داخلی (ایران)	بررسی ضعف‌های ساختاری در حسابرسی داخلی - نقش قوانین و مقررات ضد فساد - ارزیابی کارایی کنترل‌های داخلی در سازمان‌های دولتی	- استقلال ناکافی حسابرسی داخلی یکی از موانع اصلی است (مقیمی، ۱۴۰۴) - ضعف در شفافیت و پاسخگویی بستر فساد را فراهم می‌کند - حسابرسی داخلی بیشتر در حوزه مالی متمرکز است و کمتر به نقش مشاوره‌ای پرداخته شده (مشایخی و همکاران، ۲۰۲۱)	کمبود منابع انسانی متخصص - ضعف در اجرای توصیه‌های حسابرسی - محدودیت در استفاده از فناوری‌های نوین - مقاومت مدیران دولتی در برابر افشای تخلفات

یافته‌ها

مرور نظام‌مند ادبیات داخلی و بین‌المللی نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی در سازمان‌های دولتی نقشی چندبعدی و حیاتی در پیشگیری از فساد مالی ایفا می‌کند. نخستین یافته مهم آن است که حسابرسی داخلی با شناسایی ریسک‌های فساد و طراحی سازوکارهای هشدار زود هنگام، می‌تواند از بروز تخلفات مالی جلوگیری کند. مطالعات بین‌المللی به‌ویژه گزارش‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نشان

می‌دهند که استفاده از ابزارهای نوین داده‌کاوی و تحلیل الگوهای غیرعادی توانایی حسابرسان داخلی را در کشف نشانه‌های فساد به شکل چشمگیری افزایش داده است (OECD, ۲۰۲۴a). در ایران نیز پژوهش‌های داخلی تأکید دارند که ضعف در شناسایی ریسک‌ها یکی از عوامل اصلی ناکارآمدی حسابرسی داخلی در مقابله با فساد مالی است (مقیمی، ۱۴۰۴). یافته دوم به نقش حسابرس داخلی در تقویت کنترل‌های داخلی مربوط می‌شود. بررسی‌ها نشان می‌دهد که حسابرسان داخلی با ارزیابی مستمر اثربخشی کنترل‌ها، نقاط ضعف را شناسایی و اصلاح می‌کنند. این امر نه تنها موجب کاهش فرصت‌های سوءاستفاده از منابع عمومی می‌شود، بلکه اعتماد عمومی به عملکرد سازمان‌های دولتی را نیز افزایش می‌دهد (The IIA, ۲۰۲۳). در این حال، در ایران ضعف در اجرای توصیه‌های حسابرسی و نبود ضمانت اجرایی کافی، مانع از تحقق کامل این نقش شده است (مقیمی، ۱۴۰۴).

یافته سوم بر اهمیت حسابرسی داخلی در ارتقای شفافیت و پاسخگویی تمرکز دارد. گزارش‌های حسابرسی داخلی در سطح بین‌المللی به عنوان ابزار اصلی پاسخگویی مدیران دولتی شناخته می‌شوند و موجب افزایش اعتماد عمومی به نهادهای دولتی می‌گردند (ICAEW Insights, ۲۰۲۳). در ایران نیز مطالعات نشان داده‌اند که هرچا گزارش‌های حسابرسی داخلی به‌طور جدی مورد توجه قرار گرفته‌اند، سطح شفافیت مالی و اداری بهبود یافته است (مشایخی و همکاران، ۲۰۲۱).

یافته چهارم به نقش حسابرس داخلی در شکل‌دهی فرهنگ سازمانی ضد فساد اشاره دارد. حسابرسان داخلی با آموزش کارکنان، ترویج ارزش‌های اخلاقی و ایجاد کانال‌های امن گزارش‌دهی، زمینه‌ای برای کاهش فساد فراهم می‌کنند. این یافته در مطالعات بین‌المللی به‌عنوان یکی از مؤثرترین ابزارهای غیررسمی پیشگیری از فساد معرفی شده است (World Bank, ۲۰۲۲). در حالی که در ایران هنوز به‌طور کامل نهادینه نشده است و بسیاری از کارکنان از ترس پیامدهای احتمالی، تخلفات را گزارش نمی‌کنند (مقیمی، ۱۴۰۴).

در نهایت، یافته‌ها نشان می‌دهند که چالش‌های جدی همچون استقلال ناکافی حسابرس داخلی، کمبود منابع انسانی متخصص، مقاومت مدیران دولتی در برابر افشای تخلفات و محدودیت در استفاده از فناوری‌های نوین، اثربخشی حسابرسی داخلی را در پیشگیری از فساد مالی کاهش می‌دهد. این چالش‌ها در ایران پررنگ‌تر از سطح بین‌المللی هستند و بیانگر ضرورت اصلاحات نهادی و تقویت جایگاه حسابرس داخلی در سازمان‌های دولتی می‌باشند (OECD, ۲۰۲۴a; World Bank, ۲۰۲۲a; مقیمی، ۱۴۰۴).

به‌طور کلی، یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی نه تنها یک ابزار فنی برای کنترل مالی است، بلکه یک سازوکار راهبردی برای ارتقای شفافیت، پاسخگویی و اعتماد عمومی محسوب می‌شود. تحقق کامل این نقش نیازمند تقویت استقلال نهادی، توسعه منابع انسانی متخصص، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و ایجاد ضمانت‌های اجرایی برای توصیه‌های حسابرسی است (The IIA, ۲۰۲۳; ICAEW Insights, ۲۰۲۳).

جدول شماره دو: جدول تحلیلی یافته‌ها و منابع

منابع درون‌متنی	مثال یا شواهد	توضیح یافته	محور یافته
OECD (۲۰۲۴a); مقیمی (۱۴۰۴)	کره جنوبی با اجرای سیستم حسابرسی مبتنی بر داده‌کاوی توانست پرداخت‌های غیرقانونی را کشف کند.	حسابرس داخلی با داده‌کاوی و تحلیل الگوهای غیرعادی می‌تواند تخلفات مالی را زود هنگام شناسایی کند.	شناسایی ریسک‌های فساد
The IIA (۲۰۲۳); مقیمی (۱۴۰۴)	کانادا با اصلاح فرآیند خرید دارو در وزارت	ارزیابی مستمر کنترل‌ها موجب کاهش	تقویت کنترل‌های داخلی

	بهداشت از فساد گسترده جلوگیری کرد.	فرصت‌های سوءاستفاده از منابع عمومی می‌شود.	
ICAEW Insights (۲۰۲۳); مشایخی و همکاران (۲۰۲۱)	در سوئد انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی داخلی اعتماد عمومی را افزایش داد.	گزارش‌های حسابرسی داخلی ابزار اصلی پاسخگویی مدیران دولتی هستند.	ارتقای شفافیت و پاسخگویی
World Bank (۲۰۲۲); مقیمی (۱۴۰۴)	سنگاپور با ایجاد کانال‌های محرمانه گزارش فساد، سطح گزارش‌دهی را افزایش داد.	آموزش کارکنان و ایجاد کانال‌های امن گزارش‌دهی موجب کاهش فساد می‌شود.	فرهنگ سازمانی ضد فساد
OECD (۲۰۲۴a); World Bank (۲۰۲۲); مقیمی (۱۴۰۴)	در ایران توصیه‌های حسابرسی در پرونده‌های فساد بانکی نادیده گرفته شد.	استقلال ناکافی، کمبود منابع انسانی و مقاومت مدیران اثربخشی حسابرسی داخلی را کاهش می‌دهد.	چالش‌ها و محدودیت‌ها

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی در سازمان‌های دولتی نه تنها یک ابزار فنی برای کنترل مالی، بلکه یک سازوکار راهبردی برای ارتقای شفافیت، پاسخگویی و اعتماد عمومی است. مرور مطالعات بین‌المللی نشان داد که کشورهایی با نظام حسابرسی داخلی مستقل و مجهز به فناوری‌های نوین توانسته‌اند سطح فساد مالی را به شکل چشمگیری کاهش دهند (OECD, ۲۰۲۴a; World Bank, ۲۰۲۲). در مقابل، مطالعات داخلی در ایران بیشتر بر ضعف‌های ساختاری، استقلال ناکافی حساب‌رسان و کمبود منابع انسانی متخصص تأکید دارند (مقیمی، ۱۴۰۴؛ مشایخی و همکاران، ۲۰۲۱).

بحث اصلی این است که حسابرسی داخلی زمانی می‌تواند نقش مؤثر خود را ایفا کند که استقلال نهادی داشته باشد و توصیه‌های آن ضمانت اجرایی پیدا کند. در بسیاری از کشورها، گزارش‌های حسابرسی داخلی به‌طور عمومی منتشر می‌شوند و همین امر موجب افزایش پاسخگویی مدیران و اعتماد عمومی می‌گردد (ICAEW Insights, ۲۰۲۳). در ایران، محدودیت در انتشار عمومی گزارش‌ها و مقاومت مدیران دولتی در برابر افشای تخلفات، مانع از تحقق کامل این نقش شده است.

نتیجه‌گیری کلی این مقاله آن است که برای ارتقای نقش حساب‌رسان داخلی در پیشگیری از فساد مالی در سازمان‌های دولتی ایران، باید اصلاحات نهادی و قانونی صورت گیرد. تقویت استقلال حساب‌رسان داخلی، توسعه منابع انسانی متخصص، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین

مانند داده کاوی و هوش مصنوعی، و ایجاد ضمانت‌های اجرایی برای توصیه‌های حسابرسی، از جمله راهکارهای کلیدی هستند. این اقدامات نه تنها موجب کاهش فساد مالی می‌شوند، بلکه اعتماد عمومی به نهادهای دولتی را نیز افزایش خواهند داد.

جدول شماره سه: جدول تحلیلی بحث و نتیجه‌گیری

محور	وضعیت بین‌المللی	وضعیت ایران	راهکار پیشنهادی
استقلال حسابرس داخلی	استقلال نهادی تضمین شده و حمایت قانونی (, OECD a2024)	استقلال ناکافی و وابستگی به مدیران دولتی (مقیمی، ۱۴۰۴)	اصلاح قوانین و تقویت جایگاه نهادی حسابرسان داخلی
انتشار گزارش‌ها	انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی و افزایش پاسخگویی (ICAEW Insights, 2023)	محدودیت در انتشار عمومی و مقاومت مدیران	الزام قانونی برای انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی
فناوری‌های نوین	استفاده از داده کاوی و هوش مصنوعی در کشف فساد (, World Bank 2022)	محدودیت در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین	سرمایه‌گذاری در فناوری‌های حسابرسی و آموزش تخصصی
منابع انسانی	ظرفیت‌سازی و آموزش مستمر حسابرسان داخلی	کمبود نیروی انسانی متخصص (مشایخی و همکاران، ۲۰۲۱)	ارتقای آموزش دانشگاهی و حرفه‌ای حسابرسان داخلی
ضمانت اجرایی توصیه‌ها	توصیه‌های حسابرسی الزام‌آور و قابل پیگیری	ضعف در اجرای توصیه‌ها و نبود ضمانت اجرایی	ایجاد سازوکار قانونی برای الزام مدیران به اجرای توصیه‌ها

پیشنهادات، راهکارها و دیدگاه‌های سیاستی

یافته‌های این مقاله نشان می‌دهد که حسابرسی داخلی در سازمان‌های دولتی تنها زمانی می‌تواند نقش مؤثر خود را در پیشگیری از فساد مالی ایفا کند که با اصلاحات نهادی و سیاستی همراه باشد. بر این اساس، چند محور کلیدی برای سیاست‌گذاران و مدیران دولتی قابل طرح است:

تقویت استقلال نهادی حسابرسان داخلی

استقلال حسابرس داخلی باید به‌طور قانونی تضمین شود تا گزارش‌های او تحت فشار مدیران دولتی قرار نگیرد. تجربه کشورهای موفق نشان داده است که استقلال نهادی شرط لازم برای اثربخشی حسابرسی داخلی در مقابله با فساد است (, OECD a2024).

ایجاد ضمانت اجرایی برای توصیه‌های حسابرسی

یکی از چالش‌های اصلی در ایران، بی‌توجهی مدیران به توصیه‌های حسابرسی داخلی است. لازم است سازوکارهای قانونی و نظارتی طراحی شود تا مدیران ملزم به اجرای این توصیه‌ها باشند و در صورت تخلف، پاسخگو باشند (مقیمی، ۱۴۰۴).

استفاده از فناوری‌های نوین در فرآیند حسابرسی

بهره‌گیری از ابزارهای داده کاوی، هوش مصنوعی و بلاکچین می‌تواند توانایی حسابرسان داخلی را در شناسایی تخلفات مالی افزایش دهد. این فناوری‌ها در بسیاری از کشورها به‌عنوان ابزارهای مؤثر ضد فساد شناخته شده‌اند (, World Bank 2022).

توسعه منابع انسانی متخصص
 کمبود نیروی انسانی متخصص یکی از موانع جدی در ایران است. لازم است برنامه‌های آموزشی دانشگاهی و حرفه‌ای برای تربیت حسابرسان داخلی توانمند طراحی و اجرا شود (مشایخی و همکاران، ۲۰۲۱).
 انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی داخلی
 انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی داخلی موجب افزایش شفافیت و اعتماد عمومی می‌شود. در بسیاری از کشورها این اقدام به‌عنوان یک سیاست ضد فساد موفقیت‌آمیز بوده است (ICAEW Insights, ۲۰۲۳).
 ایجاد فرهنگ سازمانی ضد فساد
 حسابرسان داخلی باید نقش فعالی در آموزش کارکنان و ترویج ارزش‌های اخلاقی ایفا کنند. ایجاد کانال‌های امن گزارش‌دهی تخلفات و حمایت از افشاگران فساد، بخشی از این فرهنگ‌سازی است (The IIA, ۲۰۲۳).

جدول شماره چهار: جدول سیاستی: پیشنهادات و آثار مورد انتظار

پیشنهاد سیاستی	توضیح	اثر مورد انتظار
تقویت استقلال نهادهای حسابرسان داخلی	تصویب قوانین و مقرراتی که استقلال حسابرسان داخلی را تضمین کند.	افزایش اثربخشی حسابرسی، کاهش فشار مدیران، ارتقای اعتماد عمومی.
ایجاد ضمانت اجرایی برای توصیه‌های حسابرسی	طراحی سازوکارهای قانونی که مدیران را ملزم به اجرای توصیه‌های حسابرسی کند.	کاهش تخلفات تکراری، افزایش پاسخگویی مدیران، بهبود کارایی سازمان‌های دولتی.
استفاده از فناوری‌های نوین در حسابرسی	بهره‌گیری از داده‌کاوی، هوش مصنوعی و بلاکچین در فرآیند حسابرسی داخلی.	شناسایی سریع‌تر تخلفات، کاهش هزینه‌های نظارت، افزایش دقت و سرعت حسابرسی.
توسعه منابع انسانی متخصص	آموزش و تربیت حسابرسان داخلی توانمند از طریق دانشگاه‌ها و دوره‌های حرفه‌ای.	ارتقای کیفیت حسابرسی، افزایش ظرفیت نهادی، کاهش وابستگی به نیروی غیرمتخصص.
انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی داخلی	الزام قانونی به انتشار عمومی گزارش‌های حسابرسی در سازمان‌های دولتی.	افزایش شفافیت، ارتقای اعتماد عمومی، کاهش فرصت‌های فساد.
ایجاد فرهنگ سازمانی ضد فساد	آموزش کارکنان، ترویج ارزش‌های اخلاقی و حمایت از افشاگران فساد.	کاهش تمایل به تخلف، افزایش گزارش‌دهی داخلی، نهادینه شدن فرهنگ سلامت اداری.

جدول شماره پنج: جدول منابع درون‌متنی

نوع منبع	نویسندگان	زبان	نمونه استناد درون‌متنی	منابع
کتاب/گزارش بین‌المللی (یک نویسنده)	OECD	انگلیسی	(OECD, ۲۰۲۴a)	OECD. (۲۰۲۴a). Corruption risk management and internal audit: Government at a glance ۲۰۲۵. OECD Publishing.

World Bank, & International Monetary Fund. (۲۰۲۲). Public sector governance and anti-corruption strategies. World Bank Publications.	(World Bank & IMF, ۲۰۲۲)	انگلیسی	World Bank & IMF	گزارش بین‌المللی (دو نویسنده)
Institute of Internal Auditors (IIA). (۲۰۲۳). Auditing anti-corruption activities: Practice guide. The Institute of Internal Auditors.	(The IIA, ۲۰۲۳)	انگلیسی	The IIA	راهنمای حرفه‌ای (یک نویسنده)
ICAEW Insights, & Smith, J. (۲۰۲۳). Enhancing fraud prevention and internal control: The key role of internal audit. Cogent Business & Management, ۱۱(۱), ۲۳۸۲۳۸۹. https://doi.org/۲۳۳۱۱۹۷۵.۲۰۲۴.۲۳۸۲۳۸۹/۱۰.۱۰۸۰	(ICAEW Insights & Smith, ۲۰۲۳)	انگلیسی	ICAEW Insights & Smith	مقاله علمی (دو نویسنده)
مقیم، امین. (۱۴۰۴). کاهش فساد مالی در سازمان‌های دولتی. نهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، روان‌شناسی و حسابداری.	(مقیم، ۱۴۰۴)	فارسی	مقیم	مقاله داخلی (یک نویسنده)
مشایخی، بیتا و ونکی، امیرسالار. (۲۰۲۱). مروری بر مطالعات حسابداری داخلی با رویکرد مدل‌سازی موضوعی. مجله پژوهش‌های حسابداری دانشگاه تهران.	(مشایخی و ونکی، ۲۰۲۱)	فارسی	مشایخی و ونکی	مقاله داخلی (دو نویسنده)

منابع

- مقیم، امین. (۱۴۰۴). حسابداری داخلی و نقش آن در کاهش فساد مالی در سازمان‌های دولتی. نهمین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، روان‌شناسی و حسابداری.
- مشایخی، بیتا؛ ونکی، امیرسالار؛ سیوندیان، مصباح. (۲۰۲۱). مروری بر مطالعات حسابداری داخلی با رویکرد مدل‌سازی موضوعی. مجله پژوهش‌های حسابداری دانشگاه تهران.
- انجمن حسابداران خبره ایران. (۱۳۹۷). نگاهی به پیدایش حسابداری داخلی در ایران. تهران: انتشارات انجمن حسابداران خبره ایران.

- Institute of Internal Auditors (IIA). (۲۰۲۳). Auditing anti-corruption activities: Practice guide. The Institute of Internal Auditors.
- ICAEW Insights, & Smith, J. (۲۰۲۳). Enhancing fraud prevention and internal control: The key role of internal audit. Cogent Business & Management, ۱۱(۱), ۲۳۸۲۳۸۹. <https://doi.org/۲۳۳۱۱۹۷۵.۲۰۲۴.۲۳۸۲۳۸۹/۱۰.۱۰۸۰>
- OECD. (۲۰۲۴a). Corruption risk management and internal audit: Government at a glance ۲۰۲۵. OECD Publishing.
- World Bank, & International Monetary Fund. (۲۰۲۲). Public sector governance and anti-corruption strategies. World Bank Publications.
- UNODC/G ۲۰ Anti-Corruption Working Group. (۲۰۲۳). Compendium of Good Practices in Enhancing the Role

of Auditing in Tackling Corruption. United Nations Office on Drugs and Crime .